

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

21 päivänä marraskuuta 2013*

Valtiontuet — SEUT 107 ja SEUT 108 artikla — Lentoasemaa pitävän julkisen yrityksen halpalentoyhtiölle myöntämät edut — Kyseiseen toimenpiteeseen kohdistuvan muodollisen tutkintamenettelyn aloittamista koskeva päätös — Jäsenvaltioiden tuomioistuinten velvollisuus noudattaa komission kyseisessä päätöksessä tekemää arviota tuen olemassaolosta

Asiassa C-284/12,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Oberlandesgericht Koblenz (Saksa) on esittänyt 30.5.2012 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 7.6.2012, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Deutsche Lufthansa AG

vastaan

Flughafen Frankfurt-Hahn GmbH,

Ryanair Ltd:n

osallistuessa asian käsittelyyn,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja R. Silva de Lapuerta sekä tuomarit J. L. da Cruz Vilaça, G. Arestis, J.-C. Bonichot ja A. Arabadjiev (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: P. Mengozzi,

kirjaaja: hallintovirkamies K. Malacek,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 11.4.2013 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Deutsche Lufthansa AG, edustajanaan Rechtsanwalt A. Martin-Ehlers,
- Flughafen Frankfurt-Hahn GmbH, edustajanaan Rechtsanwalt T. Müller-Heidelberg,
- Ryanair Ltd, edustajanaan Rechtsanwalt G. Berrisch,
- Saksan hallitus, asiamiehinnään T. Henze ja K. Petersen,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

- Belgian hallitus, asiamiehinään T. Materne ja J.-C. Halleux, avustajanaan avocate A. Lepière,
 - Alankomaiden hallitus, asiamiehinään M. Noort ja C. Wissels,
 - Puolan hallitus, asiamiehinään B. Majczyna ja M. Szpunar,
 - Euroopan komissio, asiamiehinään V. Di Bucci ja T. Maxian Rusche,
- kuultuaan julkisasiamiehen 27.6.2013 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,
on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee SEUT 107 ja SEUT 108 artiklan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Deutsche Lufthansa AG (jäljempänä Lufthansa) ja Flughafen Frankfurt-Hahn GmbH (jäljempänä FFH), joka ylläpitää Frankfurt-Hahnin (Saksa) lentoasemaa, ja joka koskee FFH:n Ryanair Ltd:lle (jäljempänä Ryanair) myöntämien valtiontukien lopettamista ja takaisinperintää.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

- 3 [SEUT 108] artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä 22.3.1999 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 659/1999 (EYVL L 83, s. 1) 3 artiklan, jonka otsikko on ”Täytäntöönpanokielto”, sanamuoto on seuraava:

”Tukea, josta on 2 artiklan 1 kohdan mukaisesti ilmoitettava, ei saa ottaa käyttöön ennen kuin komissio on tehnyt, tai sen katsotaan tehneen, päätöksen tällaisen tuen hyväksymisestä.”

- 4 Kyseisen asetuksen 4 artiklan, jonka otsikko on ”Ilmoituksen alustava tutkinta ja komission päätökset”, 2-4 kohdassa säädetään seuraavaa:

”2. Jos komissio alustavan tutkinnan jälkeen toteaa, että ilmoitettu toimenpide ei ole tukea, se tekee asiasta tämän seikan toteavan päätöksen.

3. Jos komissio alustavan tutkinnan jälkeen toteaa, että ilmoitetun toimenpiteen soveltuvuudesta yhteismarkkinoille ei ole epäilyjä ja jos toimenpide kuuluu [SEUT 107 artiklan 1 kohdan] soveltamisalaan, se päättää, että tuki soveltuu yhteismarkkinoille – –.

4. Jos komissio alustavan tutkinnan jälkeen toteaa, että ilmoitetun toimenpiteen soveltuvuudesta yhteismarkkinoille on epäilyjä, se päättää aloittaa [SEUT 108 artiklan 2 kohdassa] määrätyn menettelyn, jäljempänä ’muodollisen tutkintamenettelyn aloittamista koskeva päätös’.”

- 5 Mainitun asetuksen 6 artiklan, jonka otsikko on ”Muodollinen tutkintamenettely”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Muodollisen tutkintamenettelyn aloittamista koskevassa päätöksessä esitetään asiaan liittyvät oikeudelliset seikat ja tosiseikat lyhyesti, komission alustava arvio ehdotetun toimenpiteen tukiluonteesta ja epäilyt toimenpiteen soveltuvuudesta yhteismarkkinoille. Päätöksessä pyydetään asianomaista jäsenvaltiota ja muita asianomaisia osapuolia esittämään huomautuksensa asetetussa määräajassa, joka yleensä on enintään yksi kuukausi. – –”

- 6 Saman asetuksen 7 artiklassa, jonka otsikko on ”Muodollisen tutkintamenettelyn päättämistä koskevat komission päätökset”, säädetään seuraavaa:

”1. Muodollinen tutkintamenettely päätetään päätöksellä tämän artiklan 2–5 kohdan mukaisesti, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 8 artiklan soveltamista.

2. Jos komissio toteaa, tarvittaessa asianomaisen jäsenvaltion tekemien muutosten jälkeen, että ilmoitettu toimenpide ei ole tukea, se tekee asiasta tämän seikan toteavan päätöksen.

3. Jos komissio toteaa, tarvittaessa asianomaisen jäsenvaltion tekemien muutosten jälkeen, että enää ei ole epäilyjä ilmoitetun toimenpiteen soveltuvuudesta yhteismarkkinoille, se päättää, että tuki soveltuu yhteismarkkinoille – –.

4. Komissio voi asettaa myönteiselle päätökselle ehtoja – – sekä velvoitteita – –.

5. Jos komissio toteaa, että ilmoitettu tuki ei sovellu yhteismarkkinoille, se päättää, että tukea ei saa myöntää – –.

6. Edellä 2, 3, 4 ja 5 kohdan mukaiset päätökset tehdään heti, kun 4 artiklan 4 kohdassa tarkoitettuja epäilyjä ei enää ole. Komission on pyrittävä mahdollisuuksiensa mukaan tekemään päätös 18 kuukauden kuluessa menettelyn aloittamisesta. – –

– –”

- 7 Asetuksen N:o 659/1999 11 artiklassa, jonka otsikko on ”Tuen maksamisen keskeyttämistä tai sen tilapäistä takaisinperimistä koskeva välipäätös”, säädetään seuraavaa:

”1. Annettuaan asianomaiselle jäsenvaltiolle tilaisuuden esittää huomautuksensa komissio voi tehdä päätöksen, jolla jäsenvaltio velvoitetaan keskeyttämään sääntöjenvastaisen tuen maksaminen, kunnes komissio on tehnyt päätöksen tuen soveltuvuudesta yhteismarkkinoille – –.

2. Annettuaan asianomaiselle jäsenvaltiolle tilaisuuden esittää huomautuksensa komissio voi tehdä päätöksen, jolla jäsenvaltio velvoitetaan tilapäisesti perimään takaisin sääntöjenvastaiset tuet, kunnes komissio on tehnyt päätöksen tuen soveltuvuudesta yhteismarkkinoille – –.

– –”

- 8 Kyseisen asetuksen 12 artiklan otsikko on ”Välipäätöksen noudattamatta jättäminen”, ja siinä säädetään seuraavaa:

”Jos jäsenvaltio ei noudata tuen keskeyttämistä tai takaisin perimistä koskevaa välipäätöstä, komissio voi, samalla kun se tutkii asian saatavilla olevien tietojen pohjalta, saattaa asian suoraan [unionin] tuomioistuimen käsiteltäväksi ja pyytää sitä toteamaan, että välipäätöksen noudattamatta jättäminen merkitsee [perus]sopimuksen rikkomista.”

- 9 Asetuksen 13 artiklan, jonka otsikko on ”Komission päätökset”, sanamuoto on seuraava:

”1. Mahdollista sääntöjenvastaista tukea koskevan tutkinnan tuloksista on tehtävä päätös 4 artiklan 2, 3 tai 4 kohdan mukaisesti. Jos on kyse muodollisen tutkintamenettelyn aloittamista koskevasta päätöksestä, menettely päätetään 7 artiklan mukaisella päätöksellä. – –

2. Jos on kyse sääntöjenvastaisesta tuesta, 4 artiklan 5 kohdassa, 7 artiklan 6 kohdassa ja 7 artiklan 7 kohdassa asetettu määräaika ei sido komissiota, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 11 artiklan 2 kohdan soveltamista.

--”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 10 Tammikuuhun 2009 saakka Fraport AG omisti 65 prosenttia, Rheinland-Pfalzin osavaltio 17,5 prosenttia ja Hessenin osavaltio 17,5 prosenttia FFH:stä, joka ylläpitää Frankfurt-Hahnin siviililentoasemaa. Fraport AG on pörssissä noteerattu osakeyhtiö, ja sen osake-enemmistön omistavat Saksan liittotasavalta, Hessenin osavaltio ja Frankfurt am Mainin kaupunki.
- 11 FFH:lle on sen toiminnan aloittamisesta lähtien aiheutunut vuosittain useiden miljoonien eurojen tappioita. Kyseiset tappiot olivat 31.12.2011 määrältään noin 197 miljoonaa euroa. Fraport AG vastasi tappioista vuoteen 2009 saakka voittojen ja tappioiden siirtämisestä tehdyn sopimuksen perusteella. Fraport AG myi kuitenkin osuutensa 1.1.2009 Rheinland-Pfalzin osavaltiolla yhden euron symboliseen hintaan. Tämän luovutuksen taustalla oli se, ettei matkustajaveron käyttöön ottaminen Frankfurt-Hahnin lentokentälle aiheutuneiden tappioiden vähentämiseksi ollut mahdollista, koska Ryanair aikoi lopettaa toimintansa lentokentällä, mikäli tällainen vero otettaisiin käyttöön.
- 12 Ryanair on halpalentoyhtiö, joka edustaa yli 95:tä prosenttia Frankfurt-Hahnin lentokentän matkustajaliikenteestä. Kyseisen lentokentän vuoden 2001 maksutaulukon mukaan lentokenttää käyttävien lentoyhtiöiden oli maksettava 4,35 euroa kultakin lähtevältä matkustajalta. Ryanairilta ei kuitenkaan laskutettu maksuja noususta, lähestymisestä ja laskeutumisesta tai lentokentän infrastruktuurin käyttämisestä, koska se käytti yksinomaan lentokoneita, jotka kyseisen taulukon mukaan antoivat sille oikeuden vapautukseen, eli lentokoneita, joiden lentoonlähöpaino on 5,7 ja 90 tonnin väliltä.
- 13 Frankfurt-Hahnin lentokentän vuoden 2006 maksutaulukko on laadittu sen perusteella, kuinka monta matkustajaa lentoyhtiö kuljettaa vuosittain kyseiseltä lentokentältä, ja taulukossa maksujen vaihteluväli on 5,35 eurosta, jota sovelletaan alle 100 000 matkustajan vuosimäärään, 2,24 euroon, jota sovelletaan vähintään 3 miljoonan matkustajan määrään. Tämän taulukon mukaan laskeutumis- ja nousumaksuista sekä lennonvarmistus- ja maahuolintapalvelujen maksuista vapauttaminen edellyttää lisäksi, ettei maahuolintapalvelujen kesto ylitä 30:tä minuuttia. Mainitussa taulukossa määrätään myös ”markkinointituen” myöntämisestä uusien lentoreittien avaamista varten. Kyseisen tuen määrä määräytyy asianomaisen lentoyhtiön kuljettamien matkustajien kokonaismäärän perusteella. Ryanair on saanut kyseistä tukea.
- 14 Koska Lufthansa katsoi, että FFH:n harjoittamaa liiketoimintakäytäntöä oli pidettävä valtiontukena, jota ei ollut ilmoitettu komissiolle ja joka oli siten myönnetty SEUT 108 artiklan 3 kohdan vastaisesti, se nosti 26.11.2006 Landgericht Bad Kreuznachissa kanteen, jossa se vaati kyseistä tuomioistuinta määräämään, että Ryanairille vuosina 2002–2005 ”markkinointitukena” maksetut määrät ja sille vuonna 2003 myönnettyjä vuoden 2001 taulukon mukaisia lentoasemamaksujen alennuksia vastaavat määrät on perittävä takaisin ja että kaikki Ryanairille myönnettävät tuet on lopetettava.
- 15 Lufthansan nostama kanne hylättiin, minkä jälkeen Lufthansa valitti tästä Oberlandesgericht Koblenziin. Koska Lufthansan valitus ei menestynyt, se teki Revision-valituksen Bundesgerichtshofiin. Bundesgerichtshof kumosi 10.2.2011 antamallaan tuomiolla Oberlandesgericht Koblenzin tuomion ja palautti asian kyseiseen tuomioistuimeen sen ratkaisemiseksi, oliko SEUT 108 artiklan 3 kohtaa rikottu.
- 16 Komissio aloitti 17.6.2008 tekemällään päätöksellä SEUT 108 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun muodollisen tutkintamenettelyn Saksan liittotasavallan FFH:lle ja Ryanairille myöntämistä mahdollisista valtiontuista (EUVL 2009, C 12, s. 6). Kyseisessä päätöksessä tarkoitettujen toimenpiteiden joukossa olivat lentoasemamaksujen alennukset ja Ryanairille myönnetyn markkinointituen ehdot. Komissio teki mainitussa päätöksessä alustavan päätelmän, jonka mukaan

kaikki asianomaiset toimenpiteet olivat valikoivia ja niitä oli pidettävä SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna valtiontukena, paitsi jos ne olivat yksityisen sijoittajan periaatteen mukaisia. Komissio totesi kyseisestä periaatteesta, että niiden tietojen perusteella, jotka sillä oli käytettävissään 17.6.2008 päivätyn päätöksen tekoajankohtana, Ryanairin maksamat lentoasemamaksut eivät riittäneet kattamaan FFH:lle aiheutuneita kuluja.

17 Oberlandesgericht Koblenz esitti täten komissiolle lausuntopyynnön valtiontukisääntöjen soveltamisesta kansallisissa tuomioistuimissa annetun komission tiedonannon (EUVL 2009, C 85, s. 1) 3.2 kohdan nojalla. Komissio totesi lausunnossaan, ettei Oberlandesgericht Koblenzin tarvinnut itse arvioida, olivatko kyseessä olevat toimenpiteet valtiontukia, koska se saattoi komission 17.6.2008 tekemän päätöksen perusteella tehdä kaikki päätelmät, jotka SEUT 108 artiklan 3 kohdan rikkomisesta seuraavat. Asiakysymyksen osalta komissio täsmensi, että kyseessä olevat toimenpiteet olivat sekä valtion toimenpiteitä että valikoivia.

18 Koska Oberlandesgericht Koblenz katsoo kuitenkin, että sen tehtävänä on ratkaista, ovatko kyseessä olevat toimenpiteet valtiontukia, ja koska sillä on etenkin kyseisten toimenpiteiden valikoivuuteen liittyviä epäilyjä, se on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Vaikuttaako komission päätös – jota ei ole riitautettu – aloittaa SEUT 108 artiklan 3 kohdan toisessa virkkeessä tarkoitettu muodollinen tutkintamenettely siten, että komission kyseisessä päätöksessä ilmaisema kanta, joka koskee sitä, onko riidanalaista toimenpidettä pidettävä tukena, sitoo kansallista tuomioistuinta, jonka käsiteltäväksi on saatettu kanne, jolla vaaditaan maksettujen summien takaisin perimistä ja tulevien suoritusten lopettamista?

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan kieltävästi:

Onko jäsenvaltioiden ja julkisten yritysten välisten taloudellisten suhteiden avoimuudesta sekä tiettyjen yritysten taloudellisen toiminnan avoimuudesta 16.11.2006 annetun komission direktiivin 2006/111/EY (EUVL L 318, s. 17 – –) 2 artiklan b alakohdan i alakohdassa tarkoitettuna julkisen yrityksen, joka ylläpitää lentoasemaa, toteuttamia toimenpiteitä pidettävä valtiontukia koskevan lainsäädännön kannalta SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuina valikoivina toimenpiteinä ainoastaan sillä perusteella, että ne hyödyttävät ainoastaan kyseistä lentoasemaa käyttäviä lentoyhtiöitä?

3) Jos toiseen kysymykseen vastataan kieltävästi:

a) Onko katsottava, ettei valikoivuutta koskeva peruste täyty silloin, kun lentoasemaa pitävä julkinen yhtiö tarjoaa avoimesti samat ehdot kaikille lentoyhtiöille, jotka päättävät käyttää kyseistä lentoasemaa?

b) Onko asia näin silloinkin, kun lentoaseman pitäjä noudattaa tiettyä liiketoimintamallia (tässä tapauksessa yhteistyö ns. halpalentoyhtiöiden kanssa) ja kun kyseisen asiakaskunnan mukaan mukautetut käyttöä koskevat ehdot eivät samalla tavoin houkuttele kaikkia lentoyhtiöitä?

c) Onko toimenpidettä joka tapauksessa pidettävä valikoivana silloin, kun yksi lentoyhtiö edustaa vuosien ajan merkittävää osaa lentokentän matkustajaliikenteestä?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Tutkittavaksi ottaminen

- 19 Lufthansa katsoo, ettei ennakkoratkaisupyyntöä voida ottaa tutkittavaksi, koska sitä ei ole riittävästi perusteltu eikä siinä esitetä yksityiskohtaisesti pääasian tosiseikkoja.
- 20 Tässä yhteydessä on muistutettava, kuten vakiintuneesta oikeuskäytännöstä käy ilmi, että jotta unionin oikeutta voitaisiin tulkita siten, että tulkinta olisi kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllinen, kansallisen tuomioistuimen on määritettävä esittämiinsä kysymyksiin liittyvät tosiseikat ja oikeudelliset seikat tai ainakin selostettava ne tosiseikkoja koskevat lähtökohdat, joihin nämä kysymykset perustuvat (ks. asia C-380/05, Centro Europa 7, tuomio 31.1.2008, Kok., s. I-349, 57 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja asia C-384/08, Attanasio Group, tuomio 11.3.2010, Kok., s. I-2055, 32 kohta). Nämä edellytykset koskevat erityisesti kilpailualaa, jolle on luonteenomaista tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen monimutkaisuus (ks. vastaavasti mm. yhdistetyt asiat C-320/90-C-322/90, Telemarsicabruzzo ym., tuomio 26.1.1993, Kok., s. I-393, Kok. Ep. XIV, s. I-1, 7 kohta ja em. asia Attanasio Group, tuomion 32 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 21 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan on myös tärkeää, että kansallinen tuomioistuin ilmoittaa täsmällisesti ne syyt, joiden perusteella se on päättänyt pyytää unionin oikeuden tulkintaa ja päätenyt siihen, että ennakkoratkaisukysymyksen esittäminen unionin tuomioistuimelle on tarpeellista (ks. vastaavasti mm. yhdistetyt asiat C-453/03, C-11/04, C-12/04 ja C-194/04, ABNA ym., tuomio 6.12.2005, Kok., s. I-10423, 46 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja asia C-432/10, Chihabi ym., määräys 20.1.2011, Kok., s. I-5*, 22 kohta).
- 22 Käsiteltävässä asiassa on todettava, että ennakkoratkaisupyyntö sisältää tosiseikat ja oikeudelliset seikat, joiden perusteella unionin tuomioistuin voi antaa ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle hyödylliset vastaukset ja jäsenvaltioiden hallitukset sekä muut asianosaiset voivat esittää huomautuksensa Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 23 artiklan mukaisesti. Lisäksi syyt, joiden vuoksi kansallinen tuomioistuin on esittänyt ennakkoratkaisukysymykset unionin tuomioistuimelle, on selvästi ilmoitettu ennakkoratkaisupyyntönsä.
- 23 Ennakkoratkaisupyyntö voidaan täten ottaa tutkittavaksi.

Ensimmäinen kysymys

- 24 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä kysymyksellään lähinnä, onko niin, että silloin kun komissio on SEUT 108 artiklan 3 kohdan nojalla aloittanut kyseisen määräyksen 2 kohdassa määrätyn muodollisen tutkintamenettelyn valtion toimenpiteestä, jota ei ole ilmoitettu ja jota ollaan toteuttamassa, kansallisen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi on saatettu kanne, jolla vaaditaan kyseisen toimenpiteen täytäntöönpanon lopettamista ja jo maksettujen määrien takaisin perimistä, on määritettävä mainitun toimenpiteen täytäntöönpanon keskeyttämistä koskevan velvollisuuden mahdollisesta rikkomisesta aiheutuvat seuraukset.
- 25 SEUT 108 artiklan 3 kohdassa otetaan käyttöön uusien tukisuunnitelmien ennakkovalvonta (asia 120/73, Lorenz, tuomio 11.12.1973, Kok., s. 1471, Kok. Ep. II, s. 177, 2 kohta ja asia C-199/06, CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication, tuomio 12.2.2008, Kok., s. I-469, 37 kohta, jäljempänä asia CELF I).
- 26 Näin järjestetyllä ennakkovalvonnalla pyritään siihen, että pelkästään sisämarkkinoille soveltuvat tuet toteutetaan. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi tukisuunnitelman toteuttamista lykätään siihen saakka, kunnes epäily sen soveltuvuudesta sisämarkkinoille poistetaan komission lopullisella päätöksellä (em. asia CELF I, tuomion 48 kohta).

- 27 Kyseisen valvontajärjestelmän toteuttaminen kuuluu yhtäältä komissiolle ja toisaalta kansallisille tuomioistuimille, ja niiden tehtävät ovat toisiaan täydentävät mutta erilliset (ks. vastaavasti asia C-39/94, SFEI ym., tuomio 11.7.1996, Kok., s. I-3547, 41 kohta; yhdistetyt asiat C-261/01 ja C-262/01, van Calster ym., tuomio 21.10.2003, Kok., s. I-12249, 74 kohta ja asia C-368/04, Transalpine Ölleitung in Österreich, tuomio 5.10.2006, Kok., s. I-9957, 36 ja 37 kohta).
- 28 Sen arvioiminen, soveltuvatko tukitoimenpiteet sisämarkkinoille, kuuluu komission yksinomaiseen toimivaltaan, jonka käyttäminen unionin tuomioistuimet valvovat, kun taas kansalliset tuomioistuimet huolehtivat siihen saakka, kunnes komissio tekee lopullisen päätöksen, yksityisten oikeuksien suojaamisesta silloin, kun valtion viranomaiset ovat mahdollisesti rikkoneet SEUT 108 artiklan 3 kohdassa määrättyä kieltoa (ks. vastaavasti em. yhdistetyt asiat van Calster ym., tuomion 75 kohta ja em. asia Transalpine Ölleitung in Österreich, tuomion 38 kohta).
- 29 Se, että asia tulee kansallisen tuomioistuimen käsiteltäväksi, johtuu SEUT 108 artiklan 3 kohdan viimeisessä virkkeessä määrätyn, tukisuunnitelmien toteuttamista koskevan kiellon välittömästä oikeusvaikutuksesta. Tältä osin unionin tuomioistuin on täsmentänyt, että tässä määräyksessä tarkoitettua toteuttamiskieltoa sovelletaan välittömästi jokaiseen sellaiseen tukeen, joka on myönnetty siitä ilmoittamatta (em. asia Lorenz, tuomion 8 kohta; asia C-354/90, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires ja Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, tuomio 21.11.1991, Kok., s. I-5505, Kok. Ep. XI, s. I-495, 11 kohta, jäljempänä asia FNCE ja em. asia SFEI ym., tuomion 39 kohta).
- 30 Kansallisten tuomioistuinten on taattava yksityisille, että kaikki seuraukset SEUT 108 artiklan 3 kohdan viimeisen virkkeen rikkomisesta määritetään kansallisen lain mukaisesti, olipa kysymys sitten täytäntöönpanotoimien pätevydestä tai tämän määräyksen taikka mahdollisten väliaikaisten toimenpiteiden vastaisesti myönnettyjen taloudellisten tukien takaisin perimisestä (em. asia FNCE, tuomion 12 kohta ja em. asia SFEI ym., tuomion 40 kohta).
- 31 Kansallisten tuomioistuinten tehtävänä on siis toteuttaa asianmukaiset toimenpiteet, joilla tukien toteuttamisen sääntöjenvastaisuus voidaan korjata, jottei tuensaajalla olisi enää mahdollisuutta käyttää niitä vapaasti komission päätöksen tekemiseen saakka jäljellä olevan ajan (asia C-1/09, CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication, tuomio 11.3.2010, Kok., s. I-2099, 30 kohta).
- 32 Se, että komissio on aloittanut SEUT 108 artiklan 2 kohdassa määrätyn muodollisen tutkintamenettelyn, ei siten merkitse, että kansallisilla tuomioistuimilla ei enää olisi velvollisuutta suojella yksityisten oikeuksia SEUT 108 artiklan 3 kohtaa mahdollisesti rikottaessa (em. asia SFEI ym., tuomion 44 kohta).
- 33 Tämän jälkeen on todettava, että kyseisen velvollisuuden laajuus voi vaihdella sen mukaan, onko komissio aloittanut muodollisen tutkintamenettelyn – vai ei – toimenpiteestä, jota koskeva asia on vireillä kansallisessa tuomioistuimessa.
- 34 Tilanteessa, jossa komissio ei ole vielä aloittanut muodollista tutkintamenettelyä ja jossa se ei siis ole vielä ottanut kantaa siihen, voidaanko tutkittavana olevia toimenpiteitä pitää valtiontukena, kansalliset tuomioistuimet voivat joutua tulkitsemaan tuen käsitettä ja soveltamaan sitä sen määrittämiseksi, olisiko toimenpiteistä pitänyt ilmoittaa komissiolle, silloin kun niiden käsiteltävänä on kanne, jossa niitä vaaditaan määrittämään seuraukset SEUT 108 artiklan 3 kohdan viimeisen virkkeen mahdollisesta rikkomisesta (ks. vastaavasti em. asia SFEI ym., tuomion 49 ja 53 kohta sekä tuomiolauselman 1 kohta). Kansallisten tuomioistuinten on siten muun muassa tarkistettava, onko kyseessä oleva toimenpide etu ja onko se valikoiva, eli suositaanko sillä joitain yrityksiä tai tuottajia SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla (em. asia Transalpine Ölleitung in Österreich, tuomion 39 kohta).

- 35 SEUT 108 artiklan 3 kohdassa tarkoitetut ilmoittamisvelvollisuus ja täytäntöönpanokielto liittyvät nimittäin suunnitelmiin, jotka voidaan luokitella SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuiksi valtiontuiksi. Kansallisten tuomioistuinten on täten ennen kuin ne tekevät SEUT 108 artiklan 3 kohdan viimeisen virkkeen mahdollisesta rikkomisesta päätelmiä ensin ratkaistava, onko kyseessä olevia toimenpiteitä pidettävä valtiontukina.
- 36 Tilanteessa, jossa komissio on jo aloittanut SEUT 108 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun muodollisen tutkintamenettelyn, on tutkittava, mihin toimenpiteisiin kansallisten tuomioistuinten on ryhdyttävä.
- 37 Vaikka on tosin niin, että muodollisen tutkintamenettelyn aloittamista koskevassa päätöksessä tehdyt arviot ovat luonteeltaan alustavia, tämä ei kuitenkaan merkitse, ettei päätöksellä ole lainkaan oikeudellisia vaikutuksia.
- 38 Tässä yhteydessä on korostettava, että jos kansalliset tuomioistuimet voisivat todeta, ettei toimenpidettä ole pidettävä SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna tukena, ja jos ne eivät siten voisi keskeyttää toimenpiteen täytäntöönpanoa, vaikka komissio olisi muodollisen tutkintamenettelyn aloittamista koskevassa päätöksessä juuri todennut, että tällä toimenpiteellä voi olla tuen ominaisuuksia, SEUT 108 artiklan 3 kohdan tehokas vaikutus vaarantuisi.
- 39 Yhtäältä on nimittäin niin, että jos muodollisen tutkintamenettelyn aloittamista koskevassa päätöksessä tehty alustava arvio kyseessä olevan toimenpiteen tukiluonteesta vahvistetaan myöhemmin komission lopullisessa päätöksessä, kansalliset tuomioistuimet olisivat rikkoneet niille SEUT 108 artiklan 3 kohdassa ja asetuksen N:o 659/1999 3 artiklassa asetettua velvollisuutta keskeyttää koko tukisuunnitelman täytäntöönpano siihen saakka, kunnes komissio on tehnyt lopullisen päätöksen kyseisen suunnitelman soveltuvuudesta sisämarkkinoille.
- 40 Toisaalta on niin, että vaikka komissio toteaisi lopullisessa päätöksessään, että tuen ominaisuudet puuttuvat, ehkäisemistä koskeva tavoite, johon EUT-sopimuksella käyttöön otettu valtiontukien valvontajärjestelmä – joka on mainittu tämän tuomion 25 ja 26 kohdassa – perustuu, edellyttää, että sen johdosta, että muodollisen tutkintamenettelyn aloittamista koskevassa päätöksessä on esitetty epäily kyseisen toimenpiteen tukiluonteesta ja soveltuvuudesta sisämarkkinoille, toimenpiteen täytäntöönpanoa on lykättävä, kunnes tämä epäily poistetaan komission lopullisella päätöksellä.
- 41 Samoin on korostettava, että unionin valtiontukia koskevien sääntöjen soveltaminen perustuu yhtäältä kansallisten tuomioistuinten ja toisaalta komission ja unionin tuomioistuinten väliseen vilpittömän yhteistyön velvollisuuteen ja että tässä yhteistyössä kukin niistä toimii perussopimuksessa osoitetun tehtävän mukaisesti. Tässä yhteistyössä kansallisten tuomioistuinten on toteutettava kaikki yleiset tai erityiset toimenpiteet, joilla varmistetaan unionin oikeuteen perustuvien velvoitteiden täytäntöönpano, ja pidättäytyttävä toimenpiteistä, jotka voivat vaarantaa perussopimuksen tavoitteiden toteutumisen, kuten SEU 4 artiklan 3 kohdasta ilmenee. Kansallisten tuomioistuinten on siten erityisesti pidättäytyttävä tekemästä komission päätöksen vastaisia päätöksiä, vaikka komission päätös olisikin luonteeltaan väliaikainen.
- 42 Silloin kun komissio on aloittanut muodollisen tutkintamenettelyn toimenpiteestä, jota ollaan toteuttamassa, kansallisten tuomioistuinten on täten toteutettava kaikki tarpeelliset toimenpiteet mainitun toimenpiteen täytäntöönpanon keskeyttämistä koskevan velvollisuuden mahdollisesta rikkomisesta aiheutuvien seurausten määrittämiseksi.
- 43 Kansalliset tuomioistuimet voivat tätä varten päättää keskeyttää kyseessä olevan toimenpiteen täytäntöönpanon ja määrätä jo maksetut määrät takaisin perittäviksi. Ne voivat myös määrätä väliaikaisia toimenpiteitä yhtäältä asianosaisten intressien ja toisaalta muodollisen tutkintamenettelyn aloittamista koskevan komission päätöksen tehokkaan vaikutuksen suojaamiseksi.

- 44 Kun kansallisilla tuomioistuimilla on epäilyjä siitä, onko kyseessä olevaa toimenpidettä pidettävä SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna valtiontukena, tai epäilyjä muodollisen tutkintamenettelyn aloittamista koskevan päätöksen pätevydestä taikka tulkinnasta, yhtäältä ne voivat pyytää komissiolta selvennystä ja toisaalta ne voivat esittää ennakkoratkaisukysymyksen taikka niiden velvollisuutena on esittää ennakkoratkaisukysymys Euroopan unionin tuomioistuimelle SEUT 267 artiklan – sellaisena kuin unionin tuomioistuin on sitä tulkinnut – toisen ja kolmannen kohdan nojalla (ks. tältä osin ennakkoratkaisupyynnöistä, jotka koskevat valtiontukien pätevyden arviointia, asia C-222/04, Cassa di Risparmio di Firenze ym., tuomio 10.1.2006, Kok., s. I-289, 72–74 kohta).
- 45 Kaiken edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen kysymykseen on vastattava seuraavalla tavalla:
- Silloin kun komissio on SEUT 108 artiklan 3 kohdan nojalla aloittanut kyseisen määräyksen 2 kohdassa määrätyn muodollisen tutkintamenettelyn toimenpiteestä, jota ei ole ilmoitettu ja jota ollaan toteuttamassa, kansallisen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi on saatettu kanne, jolla vaaditaan toimenpiteen täytäntöönpanon lopettamista ja jo maksettujen määrien takaisin perimistä, on toteutettava kaikki tarpeelliset toimenpiteet mainitun toimenpiteen täytäntöönpanon keskeyttämistä koskevan velvollisuuden mahdollisesta rikkomisesta aiheutuvien seurausten määrittämiseksi.
 - Kansallinen tuomioistuin voi tätä varten päättää keskeyttää kyseessä olevan toimenpiteen täytäntöönpanon ja määrätä jo maksetut määrät takaisin perittäviksi. Se voi myös määrätä väliaikaisia toimenpiteitä yhtäältä asianosaisten intressien ja toisaalta muodollisen tutkintamenettelyn aloittamista koskevan komission päätöksen tehokkaan vaikutuksen suojaamiseksi.
 - Kun kansallisella tuomioistuimella on epäilyjä siitä, onko kyseessä olevaa toimenpidettä pidettävä SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna valtiontukena, tai epäilyjä muodollisen tutkintamenettelyn aloittamista koskevan päätöksen pätevydestä taikka tulkinnasta, yhtäältä se voi pyytää komissiolta selvennystä ja toisaalta se voi esittää ennakkoratkaisukysymyksen tai sen pitää esittää ennakkoratkaisukysymys Euroopan unionin tuomioistuimelle SEUT 267 artiklan toisen ja kolmannen kohdan nojalla.

Toinen ja kolmas kysymys

- 46 Kun otetaan huomioon ensimmäiseen kysymykseen annettu vastaus, toiseen ja kolmanteen kysymykseen ei ole tarpeen vastata.

Oikeudenkäyntikulut

- 47 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Silloin kun Euroopan komissio on SEUT 108 artiklan 3 kohdan nojalla aloittanut kyseisen määräyksen 2 kohdassa määrätyn muodollisen tutkintamenettelyn toimenpiteestä, jota ei ole ilmoitettu ja jota ollaan toteuttamassa, kansallisen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi on saatettu kanne, jolla vaaditaan toimenpiteen täytäntöönpanon lopettamista ja jo maksettujen

määrien takaisin perimistä, on toteutettava kaikki tarpeelliset toimenpiteet mainitun toimenpiteen täytäntöönpanon keskeyttämistä koskevan velvollisuuden mahdollisesta rikkomisesta aiheutuvien seurausten määrittämiseksi.

Kansallinen tuomioistuin voi tätä varten päättää keskeyttää kyseessä olevan toimenpiteen täytäntöönpanon ja määrätä jo maksetut määrät takaisin perittäviksi. Se voi myös määrätä väliaikaisia toimenpiteitä yhtäältä asianosaisten intressien ja toisaalta muodollisen tutkintamenettelyn aloittamista koskevan Euroopan komission päätöksen tehokkaan vaikutuksen suojaamiseksi.

Kun kansallisella tuomioistuimella on epäilyjä siitä, onko kyseessä olevaa toimenpidettä pidettävä SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna valtiontukena, tai epäilyjä muodollisen tutkintamenettelyn aloittamista koskevan päätöksen pätevydestä taikka tulkinnasta, yhtäältä se voi pyytää Euroopan komissiolta selvennystä ja toisaalta se voi esittää ennakkoratkaisukysymyksen tai sen pitää esittää ennakkoratkaisukysymys Euroopan unionin tuomioistuimelle SEUT 267 artiklan toisen ja kolmannen kohdan nojalla.

Allekirjoitukset